"Teatr, eng avvalo, tarbiya maskanidir yoxud respublika qo'g'irchoq teatrlarining an'anaviy festivalidan so'ng"

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН
2020 йил 13 октябрь, 195-сон

Санъат

ТЕАТР, ЭНГ АВВАЛО, ТАРБИЯ МАСКАНИДИР

ёхуд республика қўғирчоқ театрларининг анъанавий фестивалидан сўнг

Маданият вазирлиги ташаббуси билан ташкил этилган республика қўғирчоқ театрларининг анъанавий XII кўрик-фестивали якунида ўз ишини якунлади. Фестивалдан одатда соҳада эришилган янги ижодий кашфиётларни намойиш этиш, шу билан бирга, галдаги вазифаларни аниқлаб олишда муҳим саналади. Шу маънода республика қўғирчоқ театрлари фестивали ҳақидаги хабар қанчалик кувончли бўлса, унинг онлайн шаклда ўтказилишини эшитиб тарадцудланганлар ҳам бўлди. Жонли ижро ва жамоавий сезимга асосланган театр санъати учун бу шакл ноодатий эди. Бутун дунёда содир бўлаётган ҳолат томошабинни ҳам шароитга мослаштирди.

Дилфуза РАҲМАТУЛЛАЕВА,
Ўзбекистон Фанлар академияси
Санъатшунослик институти директори ўринбосари, санъатшунослик фанлари доктори, профессор

Фестиваль доирасида республикада фаолият юритаётган 10 жамоа ўз спектакли билан иштирок этди. Намойиш этилган спектакллар мавзуси ва жанри турлича. Одатдагидек, эртак асосида яратилган асарлар кўп. Эртак воқеаларини замонавийлаштиришга, бугунги муаммоларни асар қаҳрамонларига сингдириб, тарбиявий аҳамиятини кучайтиришга интилишлар сезиш пайтимиз. Тарихий мавзуларни ўзлаштириш, муайян шахслар саналар жилолантирган йўлдошлар ижодкорлар қизиқтиради. Ўзбек адабиётининг намуналарига ҳам қизиқиш ошди. Ҳар бир ижодкорнинг ўзига хос ижодий услуби, ижро маҳорати, актёрларнинг жонли ифодали ҳаракатлари билан боғлиқлиги, бошловчи чиқишлар билан тугалланганлиги барчанинг ўзбек қўғирчоқ театрида узоқ йил услубий изланишлар натижасидан далолат. Зеро, айнан мана шу ҳолатлар саҳна ва томошабин ўртасидаги мулоқотга хизмат қилайтган эътиборли.

Фестивални Ўзбек миллий қўғирчоқ театри жамоаси "Маша суви ёпган Бухоро" (муаллиф ва режиссёр Э.Орипова, рассом М.Рўзметова) спектакли билан очиб берди. Энг кичик томошабинлар учун мўлжалланган ушбу спектакль рус эртакларн инсценировкаси асосида яратилган. Бу услубдан театр жамоаси кўп фойдаланади. Дўстлик, ўзаро меҳр-оқибат ва оила қадр-қимматн ҳаққда фикрлар илгари сурилган спектакль қисмлари пухта ўйланган. Хусусан, асар воқеаларига томошабинни тайёрлашга йўналтирилган муқаддимада — уй фарзандлари вифрасидаги бошловчининг саҳнани томошага тайёрлаши оптимал тафаккурдан хали бўлиб ўтишда қатнашган. Шу маънода, актёрлар ҳаракати ва қўғирчоқлар ўртасидаги муносабатлар саҳна ва томошабин ўртасидаги боғлиқликни жонлантиришга хизмат қилган.

Ушбу йўналишдаги спектакллар сирасига Жиззах вилояти қўғирчоқ театрининг "Тилла тўқди оқу". Бухоро вилояти қўғирчоқ театрининг "Сиқли чашма", Самарқанд вилояти қўғирчоқ театрининг "Қўлоқ, бўғун, дум" спектакллари ҳам киритиш мумкин. Ушбу спектакллар саҳна-ижоу ечимлари, ижодкорларнинг ўзига хос ёндашувлари билан эътиборли. Асарлар воқеаларини ҳаёт солади. Спектаклда бошлар характерига хос хислатлар бадиий тарзда ҳайвонларга кўчирилган. Она табиатга бўлган меҳр, уни асраб-авайлаш ғоялари, болаларларни ҳайвонот оламига оқилона қилиш каби асар тарбиявий аҳамиятини кучайтиради. Оилачилик ишқ ва тузоқда тушиб қолган оқу ўртасидаги дўстона муносабатлар сабаб ижодкорлар анчаланнинг ижобий тус олишда асар таъсир кучини оширган. Пухта ишланган диалоглар қизиқ-тундаликлар билан эътиборли. Спектакль театрда режиссёрнинг роли катта эканини яна бир бор тасдиқлади.

Бухоро вилояти қўғирчоқ театрининг "Сиқли чашма" (Т.Аҳмад шеърий достони асосида Гулноза Қобоку инсценировкаси, режиссёр Е.Варфаломеева, рассом С.Эргашева) спектакли бекорлик, ёлғизлик азобсиз қолмаслиги ҳаққда ҳикоя қилади. Асар бош қаҳрамони Жаннат тантик, бобосининг сўзларига қулоқ солмайдиган қайсар бола. У эрталабдан мерганга ёйган эгилайн, атрофдаги табиатга, жониворларга дармон овор Беради. Тош отиб қушнинг қанотини синдиради, тузоқ қўйиб мудрини қафасга солади. Мушукнинг уни сақлаб қолишини сўраб етимчаларга жавобан "менга дўст керакмас", дейишида ҳам унинг худбинлиги бўй кўрсатади. Айнан мана шу ҳислати уни табиатга ҳаёт бахшлаб турган чашма устига ҳаромга тош бозиб, унинг кўзини ёлиб кўйишга сабаб бўлади. Натижада оқор кўрсаи жонзотлар уни жазолашга сўзайди. Ушбу интилишларни тинглаган сиқли чашма Жаннатни айлда айлантириб қўяди. Ёлғизлар вилоятда суюқлик сувларни